

pojmom konkretnog dobra, *Ihsan* je definiran kao sinteza moralnih vrline. Čitaocu ne treba posebno naglašavati kako su tradicionalni islamski pojmovi dobra i dobročinstva u literaturi na bosanskom jeziku uglavnom prevedeni jednoznačno, neizdiferencirano, kao da se radi o sinonimima, a ne o pojmovima iznijansiranih, specifičnog značenja. Suhoparni i deskriptivni, često i dosadni stil pisanja ovako zahtjevnih knjiga, profesor Spahić je izbjegao na sebi svojstven i karakterističan način.

Nazivajući savjest *seizmografskim aparatom* u duši čovjeka, zaborav *Ahillovoom petom čovjeka*, a Dedžala *jednodimenzionalnim i jednookim dobom*, sučeljavajući oprečna mišljenja i stavove o izvoru, porijeklu i značenju morala, obrađujući konkretne nemoralne pojave u bosanskohercegovačkom društvu, autor je knjizi, pored naučnog, utisnuo i snažan dijaloški i kritički pečat. Autor je, apostrofirajući nezamjenljivu društvenu ulogu morala, citirao Huseina ef. Đozu, koji je tvrdio da će komunistički sistem vlasti opstojati sve dok ga budu pronosili i zastupali vjernici, odnosno djeca vjernika. Sličnu misao u svojoj knjizi *Vodič mladom muslimanu* izrekao je i S. H. Nasr, smatrajući da su vrline milosrđa i socijalne pravde u zapadnim društvima naslijeđe kršćanskog morala koje su intuitivno i podsvjesno usvajali i praktično nereligiozni Evropljani.

Drugi dio knjige tretira konkretne etičke teme: od primitivizma i psovke, kocke, praznovjerja, do droge, prostitucije, potvore i klevete. Sve ove teme, svojim sadržajem i neiscrpnom moralnom pourukom, mogu biti optimalan izbor za etičku poruku jedne hutbe u džamiji ili pedagoški oslonac odgajateljima u odgojno-obrazovnom radu. Čitalac će primijetiti da je autor na nekoliko mjesta citirao obimne pasuse iz djela A. Izetbegovića i A. Camusa. Citati na prvi pogled izgledaju bespotrebno i zamarajuće dugi. Objektivnije gledano, najduže citirani navodi iz nekih djela su neraskidive misaone cjeline o dubokim promišljanjima onih najvažnijih etičkih pitanja, izazova i dilema sa kojima se na teorijsko-saznajnom i analitičkom planu suočio sam prof. Spahić. Ne uvrstiti u knjigu takve citate u cjelovitoj, originalnoj,

neskraćenju formi, bez obzira na njihovu dužinu, bio bi, metodološki gledano, znatno veći propust i grijeh autora od čestog navođenja opširnih citata. Šezdeset stranica trećeg dijela knjige popunjeno je *Rječnikom osnovnih termina i pojmova*. Ubijeden sam da *Rječnik* neće biti suvišan i mnogo obrazovanijim i upućenijim čitaocima od potpisnika ovog prikaza. Poznajući njegovu intelektualnu energiju i strast prema pisanju, izvjesno je da će prof. Spahić napisati još poneku knjigu i time uvećati svoj obimni bibliografski opus.

Ipak, krajnje je neizvjesno hoće li uspjeti napisati relevantnije, svrsishodnije, sadržajnije i korisnije štivo od knjige *Etika i društvo*. Ako čitalac sumnja u izrečeno, neka se prepusti izazovu čitanja knjige!

Meho Šljivo

RIZNICA POSLANIKOVOG SUNNETA I EDEBA

Ibn Kajjim el-Dževzije, *Poslanikove fetve, prijevod sa arapskog: Jasmin Hadžikadunić, El-Kelimeh, Beograd, 2006.*

Posljednjih nekoliko godina na bosanskom jeziku objavljene su izuzetno vrijedne biografije o životu Božijeg poslanika Muhammeda, a.s. Posebno zapažena djela iz te oblasti su prijevod na bosanski jezik poslaničke biografije autora Ebu Bekra Siradžuddina pod naslovom *Muhammed, a.s.* i prijevod slavnog Ibn Hišamovog tradicionalnog djela *Životopis Muhammeda, a.s.*

Biografije Poslanikovog života, mnoštvo najsitnijih detalja iz Poslanikovog porodičnog i društvenog života koje ti životopisi sadrže, nedvojbeno ilustriraju – kako je to lucidno uočio akademik Enes Karić – da je Poslanik islama Muhammed, a.s., bio konkretna povijesna ličnost i da je njegov život tekao pod „*punim svjetlom*

historije“. To nije slučaj sa ostalim Božijim poslanicima i vjeronavjestiteljima. Mnogi detalji iz njihovog života, fenomen njihove poslaničke misije, zatim način ophođenja i komuniciranja ovih poslanika sa svojim savremeniciima, ostali su prekriveni velom tajni i nepoznanica.

S obzirom da je Poslanikov život vjerno opisan u dostupnim historijskim izvorima i autentičnim zbirkama hadisa, sasvim je razumljivo – kako ukazuje Muhamed Asad – da „*vođstvo našeg Poslanika obuhvata život kao složenu suštinu, cjelovitost moralnih i praktičnih, individualnih i socijalnih manifestacija islama*».

Klasično djelo Ibn Kajjima el Dževzije *Poslanikove fetve* u prijevodu na bosanski jezik sadrži nevjerođostojnije fetve Muhammeda, a.s., o širokom spektru pitanja koje su tokom poslaničke misije Muhamedu, a.s., u raznim životnim prilikama postavljali njegovi vjerni ashabi, njegove časne supruge ili se najčešće izriješkom ne imenuje osoba koja se obraća Poslaniku. Umjesto toga, susreću se neodređene formulacije: „*Upitan je Allahov Poslanik Muhammed, a.s.*“, „*neki čovjek je upitao Poslanika, a.s.*“

Pored fetvi o obredoslovlju, koje su, razumljivo, u knjizi i najbrojnije, zabilježeni su i Poslanikovi hadisi koji se odnose na intimna i porodična pitanja, krvne delikte, zatim propisi o nasljedstvu, kaznenom i krivičnom postupku, kao i fetve o političkom djelovanju, medicini i liječenju i čitav niz fetvi o pojedinačnim i specifičnim pitanjima .

Knjiga sadrži 700 vjerodostojnih fetvi, odnosno hadisa, i 86 hadisa koji se u hadiskoj nauci valoriziraju kao daif – slabi hadisi. Prevodilac knjige na bosanski jezik u uvodu ističe kako je sa valorizatorom knjige Abdulkadirom Arnautom odlučio odstraniti sve apokrifne hadise kako bi čitaoci izbjeli svaku sumnju u vjerodostojnost fetvi.

Knjiga *Poslanikove fetve* zorno demonstrira otvoreni i slobodni princip Poslanikovog poučavanja svojih sljedbenika. Muhammed, a.s., odgovara na njihova najintimnija pitanja i najljubaznije ih savjetuje. On poučava i upućuje ne samo punoljetne muškarce već i svoje supruge i savremenice. Spremnost Poslanika, a.s., da daje odgovor

na najrazličitija pitanja o seksualnoj etici i intimnom životu supružnika ilustrativno govori o islamskom sveobuhvatnom konceptu odgoja i obrazovanja, ali i o univerzalno prožimajućem konceptu Poslanikovog sunneta. Nema tabu-tema. Nema skrivanja znanja. Ne postoji strah i zaziranje od pitanja. Ljudska znatiželja se ne smatra grijehom. Knjiga *Poslanikove fetve* odlikava nam Poslanikov nauk u svoj njegovoj suptilnoj plemenitosti i raskošnoj dobroti, u svijetlim tonovima vedrine i nade kojom su zračile Alejhisselamove riječi i poruke. Za učinjena dobra djela blagoslovljeni Poslanik neizostavno spominje izdašne nagrade na budućem svijetu. Ne zaboravlja se, međutim, ni na ovozemne ljepote. Ashabima, svojim životnim saputnicima, poslanik Muhammed, a.s., ne obraća se kao klasični propovjednik. On sa njima razgovara, nastoji im i logički dokazati prednosti islamskoga puta i izbora.

Prevodiocu i priređivaču knjige dugujemo zahvalnost što su, pored izvrsno tehnički obrađene i dizajnirane knjige, čitaocu uz prijevod hadisa ponudili i originalnu, arapsku verziju fetvi. Ponegdje izostavljeni dio arapskog teksta fetve, kao što je to slučaj na 308. strani, ne umanjuje izvanredan dojam o knjizi. Tiraž od 300 štampanih primjeraka je, ipak, odveć skroman za knjigu ovakvog značaja.

Meho Šljivo